

Suomen Arkkitehtiliitto SAFA ry:n lausunto
ympäristövaliokunnalle 6.10.2026

HE 70/2026 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölainsiksi
ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Teema: Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, asuntorakentaminen
ja rakennusperinnön säilyttäminen

Yleistä

- Lain jatkovalmistelussa ei ole riittävästi otettu huomioon kuntien, järjestöjen, museoviranomaisten ja muiden yleishyödyllisten asiantuntijatahojen aiemmissa lausunnoissaan esittämiä, selvityksiin, tutkimuksiin ja kokemukseen perustuvia huomiota lakiehdotuksen ongelmakohdista.
- Lain pyrkimyksenä on kaavoituksen sujuvoittaminen, mutta monet ehdotetuista muutoksista todennäköisesti tuottavat lisätyötä kaavoittajille ja siten hidastavat kaavoitusta. MRL:n pilkkominen neljään osaan vaikeuttaa alueidenkäytön kokonaisuuden hallintaa. Lakien rajapinnoissa voi syntyä ristiriitaisia tulkintoja, joita joudutaan ratkomaan oikeudessa.
- Lakiluonnoksessa esitetty oikaisu- ja valitusoikeuden rajaamiset heikentävät kansalaisten, järjestöjen ja asianomaisten osallistumismahdollisuuksia, mikä voi sujuvoittamisen sijaan johtaa päinvastaisiin tuloksiin. Esimerkiksi kaavoituksen ensivaiheessa voidaan tehdä “varmuuden vuoksi” nimellinen muutosvaade, jotta varmistetaan puheoikeus kaavan seuraavassa vaiheessa.
- Rakennusten tarpeettoman purkamisen välttäminen on tärkeä osa ilmastonmuutoksen hidastamista, mutta lakiehdotus ei tarjoa välineitä siihen. Purkamisesta on tullut ja tulossa aiempaa helpompaa. Ympäristönäkökulma nostetaan esiin alueidenkäyttölain tavoitteissa, mutta lakimuutokset itsessään näyttävät johtavan päinvastaiseen suuntaan.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

- Lakiehdotus ei tarjoa tehokkaita välineitä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteuttamiseen kansainvälisesti tai valtakunnallisesti arvokkaan kulttuuri- tai luonnonperinnön suojelun tai ilmastonmuutoksen hillinnän, luonnon monimuotoisuuteen tai luonnonvarojen kestävän käytön osalta.*

- Rakentamisen päästöjen vähentäminen on ensiarvoisen tärkeää. Alueidenkäyttölaissa voitaisiin edellyttää esimerkiksi kaavan päästövaikutusten arvioimista: paljonko metsän hiilinielua menetetään, paljonko päästöjä tietylle maaperälle rakentaminen tuottaa, tarvitaanko uutta infraa ja rakennetaanko uutta vai hyödynnetäänkö olemassa olevaa rakennuskantaa. Ympäristövaikutusten laskennassa (RakL) ei huomioida rakennusten maanpinnan alaista osuutta, joten sen sisällyttäminen alueidenkäyttölakiin olisi luontevaa.
- Maakuntakaavojen sisällön keventäminen ja rajaaminen vahvistaa kehitystä, jossa kaavojen suunnittelutyötä siirtyy demokraattisen päätöksenteon piiristä lain ulkopuolisille toimijoille, kuten seutuyhteenliittymille, yrityksille ja kehittäjille. Alueellisen suunnittelun tarve ei ole katoamassa, ja maakuntakaava on siihen toimiva väline.
- Datakeskusten kuntarajat ylittävät vaikutukset ja kansalaisten huolet ovat hyvä esimerkki valtakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden yhteensovittamistarpeista. Samalla datakeskuskaavat osoittavat, miten kuntalaiset tai aina kuntapäättäjätäkään eivät koe voivansa riittävästi vaikuttaa kaavojen valmisteluun. Alueidenkäyttölain tulisi parantaa mahdollisuuksia datakeskusten kaltaisten suurten hankkeiden sääntelyyn, ei heikentää sitä, kuten lakiehdotus nyt tekee.

Asuntorakentaminen

- *Lakiehdotukseen sisältyy riski yhdyskuntarakenteen hajautumisesta hallitsemattomalla tavalla ja rakentamisen kohdistumisesta alueille, jotka eivät siihen parhaiten sovellu.*
- *Asiantuntevasti valmisteltua ja kokonaisnäkemyksestä lähtevää kaavoitusta tulisi vahvistaa ja tukea. Minne sijoitetaan teollisuusalueet, mihin lisätään asumista, missä on tärkeintä säilyttää luontoa? Vaarana on tilkkutäkkikaavoitus, jossa asioita ratkaistaan sattumanvaraisesti yksi kerrallaan kokonaisuuden suunnittelun sijaan.*
- Laadukas asuntorakentaminen edellyttää asumisen, liikenteen ja palveluiden yhteensovittamista eri kaavatasoilla. Vaarana on, että lakiin ehdotettu yksityisten maanomistajien aloiteoikeuden vahvistaminen – mahdollisuus valmistella kaavoja yksityisesti – tekee kaavoittamisesta vähemmän läpinäkyvää ja vaikeuttaa kuntalaisten ja myös päättäjien mahdollisuutta vaikuttaa valmisteluun.
- Maanomistajan aloiteoikeuden vahvistaminen ja erityisesti asema- tai yleiskaavan valmistelu-oikeus heikentävät mahdollisuutta suunnitella alueita kokonaisuuksina. Jos maanomistaja haluaa kaavoittaa asuinrakentamista omalle maalleen, osaako hän ottaa huomioon koulujen, päiväkotien, palveluiden, teiden ja muun infrastruktuurin tarpeen? Vaikka kunta tekee lopullisen päätöksen kaavan hyväksymisestä, onko esimerkiksi pienten kuntien todellisuudessa mahdollista vastustaa suurten toimijoiden pitkälle valmisteltuja kaavaehdotuksia?
- Jos kaavoitusvaltaa siirtyy lakiehdotuksen mukaisesti julkisilta toimijoilta yksityisille, näiltä tulisi vähintäänkin edellyttää virallista kaavanlaatijan pätevyyttä.

Rakennusperinnön säilyttäminen

- Rakennusperinnön asemaa on heikennetty jo rakentamislaisissa. Alueidenkäyttölakiehdotus ei tarjoa keinoja tilanteen parantamiseksi vaan päinvastoin lisää huolta suomalaisen rakennusperinnön säilymisestä.*

- Rakennusten 2020-luvulla kiihtynyt purkaminen on iso ongelma paitsi rakennusperinnön säilymisen myös ilmaston kannalta.
- Rakennusten käyttötarkoituksen muuttamisen asiallinen edistäminen ja mahdollistaminen on tarpeen ja kannatettavaa. Vaarana voivat olla yhdyskuntarakenteen kannalta hallitsemattomat ja hajottavat muutokset, jollaisen myös RakL §57 mukainen kaavasta poikkeamismenettely voi tarjota.
- Valitusoikeuden rajaaminen heikentää edellytyksiä rakennusperinnön säilyttämiseen. Yhteisvaikutukset rakentamislain purkamista helpottavien muutosten kanssa voivat olla mittavat.
- Maakuntakaavan aseman heikentäminen voi vaikuttaa ja heikentää kuntarajat ylittävien kulttuuriympäristöarvojen ja laajojen maisemakokonaisuuksien huomioimista, varsinkin kun resurssit ja osaaminen kunnissa voivat olla puutteellisia.
- Lakiesityksestä puuttuu YK:n maailmanperintökohteita (kuten uutta Aalto Works -arkkitehtuurikohdetta tai Petäjäveden vanhaa kirkkoa) koskeva erityissääntely ja niiden suojavyöhykkeiden virallinen tunnistaminen. Tämä voi vaarantaa kohteiden aseman säilymistä varsinkin suojavyöhykkeillä kaavoitettaessa ja rakennettaessa sekä vaikeuttaa mm. suurten rakennushankkeiden maisemallisten vaikutusten arviointia suojeltujen kohteiden läheisyydessä.

Suomen Arkkitehtiliiton lausunto VN/26856/2023 13.8.2025

Suomen Arkkitehtiliiton jäsenet

toimivat erilaisissa rooleissa rakentamisen ja kaavoituksen prosesseissa. Kaikissa tehtävissään SAFAn jäsenet pyrkivät hyvään ja kestävään ympäristöön yhteistyössä eri osapuolten kanssa.

Suomen Arkkitehtiliitto SAFA

on suomalainen arkkitehtien ammatillinen ja aatteellinen yhteisö, joka toimii arkkitehtuurin ja laadukkaan elinympäristön puolesta. Arkkitehtiliittoon kuuluu vajaa 4000 arkkitehtia ja arkkitehtiopiskelijaa. SAFA mm. julkaisee Arkkitehti-lehteä ja jakaa vuosittain palkintoja – näkyvimpänä niistä Arkkitehtuurin Finlandia -palkinto sekä tarjoaa asiantuntijapalvelua arkkitehtuurikilpailujen järjestäjille. SAFA on Akavan jäsenjärjestö ja Euroopan arkkitehtineuvoston (ACE) jäsen. Suomen Arkkitehtiliitto - Finlands Arkitektförbund ry. on perustettu 1892.